

Nejka Drolec

Demos na Kamniškem, 20 let kasneje

Uvod

Tako kot pred 20 leti se je tudi tokrat, za tale članek, name obrnil Igor Podbrežnik. Leta 1989 z vprašanjem, če bi bila začasno tajnica Demosa na Kamniškem, ko je bil ta še v povojih, tokrat pa z željo, da bi napisala, kakšen je moj pogled na takratno formiranje in delovanje Demosa 20 let kasneje. In tako, kot on zna, me je prepričal tudi tokrat. Pred tem sva razčistila, da mi ne bo treba obujati zgodovinskih dejstev in da ni nič hudega, če nisem imela nobenega vpliva na razvoj in razpad Demosa in da sem bila tam samo tajnica, ki nisem ničesar naredila samoiniciativno, saj nisem vedela, kaj od mene sploh pričakujejo, in sem izpolnila samo, kar so mi naložili. Naj bo to moj osebni razmislek. Razmislek 20 let kasneje s perspektive novinarke nacionalnega radia, kar sem postala poldrugo leto za tem, ko smo se razšli.

Naključja, ki niso bila naključja

Po svoje je nenavadno, da sem se, takrat še študentka, znašla v kolesju politike na Kamniškem, čeprav nisem bila nikoli aktivna v kateri koli stranki, saj so se mi kot pečat v dušo vtisnile besede (zdaj že pokojnega) legendarnega profesorja kamniške gimnazije Antona Bočka, da je politika kurba, zato si nikoli nisem želela imeti opravka z njo. A življenje nas marsikdaj s čim preseneti in nam daje lekcije. Tudi jaz sem jih dobila. Dobila sem vpogled v to, kaj in kako se dela politika, ter spoznala, da v njej ni prostora za povezave na osebni ravni, pač pa je idealen prostor za razplamtevanje interesov na čustveni podstati. Hitro mi je bilo jasno, da so se dogovori, formalno sklenjeni na sejah, sklenili že prej drugje, v gostilnah, morda pri kakšnih športnih ali katerih drugih druženjih. Takrat sem tudi »zavohala«, da gre pri političnih dogovorih za trgovino in da se karte mešajo stalno, ne samo ob prazniku demokracije – volitvah. Tako sem se prvič po fakulteti srečala z realnostjo.

Kot absolventka na Biotehniški fakulteti, na študijskem programu živaloreje, ki ima sedež na Rodici, sem bila hočeš-nočeš tudi pod vplivom besed karizmatičnega sošolca Emila Erjavca, ki je dejal, da ko se dela zgodovina, je treba biti zraven. Druga oseba, ki jo v tej zvezi moram omeniti, je bivši profesor na Biotehniški fakulteti, ki je premikal smernice zgodovine. To je mentor moje diplomske naloge dr. Franc

Zagožen, ki je zame predstavljal avtoriteto in je bil takrat že globoko v politiki. Emil Erjavec, zdaj profesor na Biotehniški fakulteti, se je kmalu namesto za politično pot odločil za akademsko kariero. Tako je na Biotehniški fakulteti na novo ustanovil katedro za agrarno politiko, ekonomiko in pravo. Najverjetneje je naš profesor dr. Franc Zagožen, kasneje eden najvplivnejših članov SLS, študentom, še doveznim osebam na fakulteti, med predavanji ali na ekskurzijah mimogrede posređoval svoje poglede na stanje v družbi in potrebe po spremembah ter pridobil okrog sebe mlade ljudi, ki so kot člani Slovenske kmečke zveze sprožili tudi množična zborovanja, vzpostavil kalilnico upornikov, ki so želeli spreminjati svet. Med njegovimi študenti, ki jih je zbral okrog sebe, so bili na začetku poleg že omenjenega Emila Erjavca še Marjan Podobnik, prvi predsednik Slovenske kmečke zveze, zdaj direktor Zavoda 25. junij, Marija Markeš, bivša državna sekretarka na kmetijskem ministrstvu, zdaj direktorica Triglavskega narodnega parka, Pavel Žakelj, Andrej Lavrenčič, zdaj profesor na Biotehniški fakulteti. Najmimogrede omenim še dva Zagožnova študenta, Franca Buta, bivšega kmetijskega ministra, in Petra Vriska, predsednika Kmetijsko-gozdarske zbornice prvih osem let zbornice. Ta dva sta se aktivno vključila v politično delovanje tako rekoč »kmečke stranke« kasneje, ko se je preimenovala v SLS. Takrat (pred dobrima dvema desetletjema) je bila naša generacija del velikega gibanja, ki je zajel vzhodnoevropske države, mislim na padec berlinskega zidu, na čas, ko so padali totalitarni režimi. Tranzicija se je deset let kasneje nadaljevala v proces pristopanja držav k EU in tudi pri tem smo na neki način sodelovali. Moj nekdanji sošolec dr. Emil Erjavec zelo neposredno, kot eden glavnih slovenskih pogajalcev z Evropsko komisijo za področje kmetijstva, jaz pa samo posredno kot novinarka, ki je to področje spremljala, sporočala in razlagala velike spremembe na področju zakonodaje in potrebnih institucionalnih prilagoditev.

Nekaj utrinkov: pisarna brez telefona

Na začetku je bilo težko delati, imeli smo sicer najet prostor, nekaj pohištva, s pisarniškim materialom me je opremil Igor Podbrežnik, a osnovno delo je bilo močno oteženo, saj nismo imeli niti telefona. Ko sem ob neki priliki takratnemu županu Maksu Lavrincu omenila, naj nam priskrbi telefon, saj je brez njega težko opravljati administrativno-tajniško delo za politične stranke, se mi je samo privoščljivo in sarkastično zasmejal. Zdaj se to sliši nenavadno, ampak mobitelov takrat ni bilo, imeli so jih le redki, saj so bili dragi kot žafran. Znašli smo se, kot se znajdejo berači. Prosila sem prijazne ljudi, da so kdaj pa kdaj inkognito posodili telefon, pa še na njihove stroške je šlo.

Obiskovalci

Obiskovalcev v času uradnih ur sem bila vesela, saj sem tako imela občutek, da je pisarna zaživela. Prihajali so člani Demosovih strank, čisto na začetku sem delala tudi za Zelene. Kasneje so se odcepili. Preden so zaposlili svojo tajnico Matejo Poljanšek, se je prišla posvetovat o tajniškem delu.

Izjemno pozitivno me je presenetil Marjan Jerman, takrat še mlad kmet z Duplice. Iz dopisa, ki sem ga morala poslati na določen naslov, je bilo vse popolnoma razvidno, natančno je vedel, kaj hoče. Tako so bili tudi pisni predlogi, zahteve ali mnenja, ki jih je podajala Slovenska kmečka zveza na Kamniškem, od vseh strank znotraj Demosa na Kamniškem najbolj konkretni, jedrnati in neposredni. Omenjam ga, ker prav ob tem primeru lahko kot sedanja novinarka na področju kmetijstva rečem, da je tako še danes: v politiki so najbolj neposredni in jasni ter brezkompromisni v svojih zahtevah prav kmetje. Čeprav sedijo na traktorjih, zelo dobro poznajo in razumejo pravilnike ali druge pravne akte. Zato in ker so dobro organizirani, tudi veliko dosežejo. Seveda pa še danes velja, da so najbolj zahtevni, neu-

strašni in zelo dobro artikulirani prav največji in najuspešnejši kmetje, ki zdaj delujejo preko Sindikata kmetov Slovenije.

Vsakega, ki se je oglasil v pisarni s kakšno nalogo zame, sem bila vesela. Nikakor pa ne raznih »posebnežev«, ki jih tudi ni manjkalo – ki so si vzeli čas za razlago svojih stališč oziroma zakritih frustracij. Dva sta bila redna obiskovalca in sta me s svojimi obiski psihično popolnoma izmozgala. Zlasti eden, ki se je s kolesom vozil iz Mengša in ves prepoten z vročičnim pogledom utrujal po celo uro. Tega sem se celo bala, če ni mogoče nevaren.

Moje delo

Moje delo je bilo pisanje zapisnikov sestankov in različnih dopisov, med drugim na občinske ali na državne organe posameznih strank, kasneje pa tudi obveščanje javnosti o večjih sejah oziroma pomembnejših temah. Ena pomembnejših vsebin, s katerimi so se ukvarjale posamezne stranke Demosa, je bilo vprašanje denacionalizacije. V zvezi s tem sem morala poskrbeti, da na občinsko sejo pride novim strankam naklonjena novinarka Televizije Slovenija Rosvita Pesek z ekipo. In je prišla. Danes – ko vem, kako težko je privabiti novinarje iz Ljubljane v manjši provincialen kraj – lahko ocenim, da je bil to velik uspeh.

Drugi nacionalno pomembni vsebini, s katerimi sem se srečala kot tajnica Demosa na lokalnem nivoju in ju kasneje lažje razumela tudi kot novinarka, sta bili poleg denacionalizacije še odkrivanje ilegalnih gradenj in projekt vračila sredstev za napeljavo telefonskega omrežja, ki so jo nekateri občani financirali sami, še preden je država poskrbela, da je bilo omrežje dostopno vsem, in jo tudi močno preplačali.

Razpadanje enotnosti Demosa

Potem ko so se v političnem prostoru na Kamniškem navadili na večstrankarski sistem in na prisotnost Demosovih iniciativ in ko smo se preselili iz Maleševe galerije v prostore bivšega zdravstvenega doma na Ljubljansko cesto, so se interesi posameznih strank znotraj Demosa na Kamniškem začeli diferencirati. Vzdušje je postajalo nekako bolj napeto in čutiti je bilo, da se veliko stvari dogaja za mojim hrbtom. Nihče mi ni natančno rekel, kaj je narobe, kaj jih moti, a vendar so bili prvaki Demosovih pomladnih strank na Kamniškem videti vedno bolj nezadovoljni. Kot sem izvedela, so pri Krščanskih demokratih začeli dvomiti, ali sploh potrebujejo skupno tajnico. To so dokazovali tako, da od mene niso zahtevali nobenega dela. K sreči me je vendarle enkrat potrebovala Marjeta Humar, s katero sva napisali obsežnejši dopis. Prav dobro se spomnim, da je rekla, da je zadovoljna z mojim delom, kar mi je v tistih zaostrenih razmerah veliko pomenilo. Na drugi strani je Igor Podbrežnik, takrat pri SDS, verjetno skušal ohraniti enotnost kamniškega Demosa in s tem za povezovalni člen tudi mene oziroma moje delovno mesto.

Ne samo izkušnje, tudi delovna doba

Da bi mi v tem času tekla vsaj delovna doba, so zame našli tako rešitev, da me je, že proti koncu mojega tajniškega dela za Demos, začasno za obdobje devet mesecev do konca leta 1991 zaposlila centralna Slovenska kmečka zveza. Glavna zasluga gre Igorju Podbrežniku in Antonu Hočvarju, ki se jima na tem mestu zahvaljujem. Na nesrečo sem morala za to, da so SKZ svoj delež refundirale vse stranke znotraj Demosa, za katere sem delala, vsak mesec posebej pridobiti podpise predsednikov ali tajnikov vsake od štirih političnih strank, kolikor jih je bilo takrat še povezanih v Demos. Nekateri so se izmikali oziroma odlašali s podpisom, zato mi je to prosjačenje za plačilo na koncu ostalo v spominu kot prava nočna mora. Spoznala sem, da politično dogajanje in politične kuhinje niso zame. Za vse nas je bilo olajšanje, ko sem odšla. Prišli so novi časi – zame obdobje novinarstva.

Izkušnje za novinarstvo

Vpogled v lokalno politično sceno mi je koristil kmalu zatem, ko sem leta 1993 začela na nacionalnem radiu delati kot novinarka na področju kmetijstva. Že takoj na začetku sem naletela na takrat izredno napet politični položaj, ko je sindikat Slovenske kmečke zveze, ki sta ga takrat vodila predsednik Eugen Sapač in tajnik Ciril Smrkolj, bivši kmetijski minister, sedanji predsednik Kmetijsko-gozdarske zbornice, organiziral blokado mejnih prehodov s traktorji – pogajanja so bila na trojanskem klancu, na glavni cesti povezavi med Štajersko in osrednjo Slovenijo. Takrat je država še administrativno določala odkupne cene kmetijskih pridelkov: pšenici, mleku, mesu ... O odkupnih cenah kmetijskih pridelkov so se z vlado pogajali predstavniki Slovenske kmečke zveze s Francem Zagožnom na čelu. Ko smo po pogajanjih snemali izjave, kar nisem mogla verjeti, kako brezkompromisen je bil v pogajanjih Franc Zagožen, prav tako kot je bil na drugi strani neizprosno pokojni predsednik vlade Janez Drnovšek. Presenetilo me je predvsem to, da se tudi v visoki politiki v zakulisju niso pogovarjali prav nič uglajeno, tako kot je ponavadi videti v izjavah za medije. Položaj je bil tako napet, da sta si pogajalski strani stališča izmenjavali po posredniku, ki je ves preznojen hodil iz sobe v sobo, iz enega v drugi tabor. Takrat je kmečki sindikat celo izsilil in dosegel svojo prvo veliko zmago, ki je bila s tega vidika zgodovinska. Tisto je bil dokaz, kakšno veliko politično moč imajo lahko enotni in dobro organizirani kmetje z dobrim vodjo.

To dejstvo se je potem še večkrat izkazalo, zlasti v času priprav na vstop v EU, ko se je bilo treba prilagoditi in prevzeti skupno kmetijsko politiko. Znova in znova se je odkrivalo, kako močan je v Evropi kmečki lobi. Tudi zato so se po mojih izkušnjah doslej vsake spremembe kmetijske politike na veliko napovedovale, potem pa se je v končni fazi v Bruslju iz slona rodila mala miš. Pomena enotnosti in dobre organiziranosti sta se že pred dvajsetimi leti dobro zavedala modri kmečki glavi Ivan Oman in Franc Zagožen. Ob močnem nasprotovanju določenih političnih opcij sta si skoraj desetletje (8 let) prizadevala uzakoniti ustanovitev Kmetijsko-gozdarske zbornice, stanovske institucije, ki jo od vsega začetka – ustanovljena je bila leta 2000 – obvladuje SLS in ki sodeluje pri pripravi vseh zakonskih podlag na področju kmetijstva. Prav znanstvo z nekdanjim profesorjem Francem Zagožnom in delo pri Demosu na Kamniškem sta mi pomagala pri razumevanju kmetijske politike.

Izkušnje, dobljene pri Demosu na Kamniškem, so mi pomagale videti razliko med lokalno politiko in politiko na nivoju države. Ta je bila očitna pri vprašanju denacionalizacije, za kar je bil (tudi na pobudo Franca Zagožna) za izvedbo denacionalizacijskih postopkov leta 1996 ustanovljen Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Slovenije. Na začetku ga je vodila Marija Lukačič, ki je bila kasneje, v Janševi vladi, ministrica za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Zaradi centraliziranega sistema so bili vsi denacionalizacijski postopki v končni fazi obravnavani v Ljubljani, in to kljub velikim apetitom županov. Veliki igralci so določali o velikih stvareh, majhni o majhnih. Vendar se je po mojem vedenju to kasneje spremenilo in postopoma so – tudi v primeru delovanja Sklada – vedno večji vpliv na promet s kmetijskimi zemljišči dobili župani oziroma drugi lokalni politični veljaki. Med župani imajo tako še zdaj izredno močno družbeno pozicijo tisti, ki jim uspe izvolitev v Državni zbor.

Zaključni odstavek

Čeprav je bilo delo pri Demosu na Kamniškem zame le kratka epizoda, lahko ob pogledu nazaj ugotovim, da je bilo dobra podlaga za moje sedanje delo novinarke, in ker se poklicno vrtim v kmetijskih krogih, sem skušala v članku kot rdeči niti slediti predvsem dogodkom in spoznanjem, ki so povezani s to sfero.